

بررسی اظهارنامه مالیاتی در ایران

محمد مهدی بشارتی پور^{۱*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵ تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۱۰/۱۹

چکیده

اظهارنامه مالیاتی چیست، سوال اغلب صاحبان مشاغل موظف به پرداخت مالیات است. آنها می خواهند در مورد ماهیت اظهارنامه مالیاتی و نحوه ایجاد آن بدانند. اظهارنامه مالیاتی، سندی رسمی است که مودیان مالیاتی (اعم از افراد حقیقی و شرکت های حقوقی) باید سالانه به سازمان امور مالیاتی ارائه کنند. آنها طبق این اظهارنامه میزان درآمدها، هزینه ها و مالیات قابل پرداخت خود را شفاف سازی می نمایند. این سند، برای محاسبه و پرداخت مالیات توسط سازمان امور مالیاتی ضروری است زیرا به سازمان کمک می کند که میزان دقیق مالیات هر شخص یا شرکت را تعیین نماید. در اظهارنامه، اطلاعات مالی مربوط به فعالیت های اقتصادی فرد یا شرکت، مانند درآمد حاصل از فروش، هزینه های اجرایی، مبلغ سود و زیان و سایر اطلاعات مالی ثبت می شود. افراد حقیقی و صاحبان مشاغل، شرکت ها و مؤسسات مختلف موظفند تا در موعد مقرر، اظهارنامه خود را تنظیم و ارسال کنند. ارائه نکردن اظهارنامه یا تاخیر در ارسال آن، می تواند منجر به جریمه های مالیاتی و محرومیت از معافیت ها و تسهیلات مالیاتی گردد.

واژگان کلیدی

اظهارنامه، مالیات، شهرداری

۱. کارشناس امور مالی، شهرداری فسا.

مقدمه

هر مؤدی مالیاتی (اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی) مکلف است پس از تکمیل اظهارنامه مالیاتی مربوطه آن را طی موعد مقرر در قانون به حوزه مالیاتی ذیصلاح تسلیم و رسید دریافت نماید. حوزه مالیاتی ذیصلاح نیز تکلیف دارد پس از بررسی لازم با لحاظ مدت مقرر در قانون نسبت به صدور برگ تشخیص درآمد مشمول مالیات و محاسبه مالیات منطقه اقدام نماید. پس از صدور برگ تشخیص مالیاتی یکی از حالات ذیل اتفاق خواهد افتاد.

۱. در صورتی که مؤدی به برگ تشخیص مالیاتی تمکین نماید مالیات مندرج در برگ تشخیص قطعی خواهد بود (ماده ۲۳۹ ق.م.م).

۲. در صورتی که مؤدی ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ برگ تشخیص به ممیز کل مراجعه و توافق نماید که این توافق در پشت ورقه برگ تشخیص امضاء خواهد شد (مالیات قطعی خواهد بود)

۳. در صورتی که مؤدی ظرف سی روز از تاریخ ابلاغ برگ تشخیص به ممیز کل مراجعه ننماید و همچنین در صورتی که ظرف این مدت اعتراض کتبی خود را به حوزه مالیاتی تسلیم نکند باز هم مالیات مندرج در برگ تشخیص قطعی خواهد بود.

۴. در صورتی که مؤدی ظرف مدت سی روز به ممیز کل مراجعه ولی توافق صورت نگیرد و یا اینکه ظرف همین مدت بدون مراجعه به ممیز کل اعتراض خود را تسلیم حوزه مالیاتی نماید مؤدی به عنوان معترض شناخته شده در این صورتی موارد ذیل حائز اهمیت است:

۱/۴. پرونده مالیاتی مؤدی به هیئت حل اختلاف بدوی ارجاع که رأی هیئت مزبور قطعی است مگر اینکه مؤدی ظرف مدت سی روز پس از ابلاغ رأی هیئت یادشده با پرداخت ۱۰ درصد مالیات مورد مطالبه مندرج در رأی هیئت (با احتساب مالیات پرداختی قبلی) اعتراض خود را کتباً به حوزه مالیاتی تسلیم نماید.

۲/۴. با اعتراض مؤدی به رأی هیئت حل اختلاف بدوی به شرح مندرج در بند ۱۷/۴/۱ پرونده مالیاتی مؤدی در هیئت حل اختلاف تجدیدنظر قابل طرح خواهد بود. رأی این هیئت قطعی خواهد بود. چنانچه هیئت حل اختلاف تجدیدنظر درآمد مشمول مالیات هیئت بدوی را تأیید کند مؤدی علاوه بر پرداخت مالیات مربوطه معادل ۲ درصد درآمد مورد اختلاف را به عنوان جریمه باید بپردازد.

۳/۴. چنانچه مؤدی به رأی هیئت حل اختلاف تجدیدنظر هم معترض باشد باید ظرف مدت سی روز از تاریخ ابلاغ رأی هیئت تجدیدنظر مراتب اعتراض کتبی خود را به شورای عالی مالیاتی اعلام نماید. لازم به یادآوری است که در چنین حالتی مؤدی موظف است برای طرح شکایت خود در شورای عالی مالیاتی معادل مالیات مورد رأی هیئت حل اختلاف تجدیدنظر (با احتساب پرداخت های قبلی) وجه نقد یا تضمین بانکی بسپرد و یا وثیقه ملکی معرفی کند یا ضامن معتبر که اعتبار ضامن مورد قبول ممیز کل مالیاتی باشد معرفی نماید که در این حالت رأی هیئت تجدیدنظر تا صدور رأی شورای عالی مالیاتی موقوف الاجرا می ماند.

تفاوت اظهارنامه مالیاتی با سایر اسناد مالی

اظهارنامه مالیاتی، سندی است که به طور خاص توسط اشخاص حقیقی و حقوقی برای محاسبه و پرداخت مالیات بر درآمد به سازمان امور مالیاتی ارائه می شود و تفاوت های قابل توجهی با سایر اسناد مالی دارد. در حالی که اسناد مالی مانند صورت های مالی، گزارش های سود و زیان و ترازنامه، جزئیات مالی کلی یک شرکت یا شخص حقیقی را برای اهداف حسابرسی، ارزیابی و تجزیه و تحلیل درون سازمانی فراهم می کنند، اظهارنامه اشخاص حقیقی و حقوقی به طور خاص بر محاسبه درآمد قابل مالیات و تعیین مالیات سالانه متمرکز است. این تفاوت هم در هدف از تهیه این اسناد و هم در محتوا و جزئیات ارائه شده در آن ها نیز منعکس می شود. اظهارنامه مالیاتی به سازمان های دولتی اجازه می دهد تا به طور موثر بر میزان مالیات قابل پرداخت نظارت کنند، در حالی که سایر اسناد مالی به طور عمده برای طرف های ذی ربط داخلی و خارجی تهیه می شوند.

انواع اظهارنامه برای اعلام درآمد

توجه به جزئیات و انتخاب صحیح اظهارنامه، کلید موفقیت در فرآیند اظهارنامه مالیاتی و جلوگیری از بروز مشکلات احتمالی با سازمان امور مالیاتی است. انواع اظهارنامه ها عبارت اند از:

- اظهارنامه مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی موضوع ماده صد و ده قانون مالیات های مستقیم
 - اظهارنامه مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی گروه اول ماده ۹۵ قانون مالیات های مستقیم
 - اظهارنامه مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی گروه دوم ماده ۹۵ قانون مالیات های مستقیم
 - اظهارنامه مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی گروه سوم ماده ۹۵ قانون مالیات های مستقیم
 - اظهارنامه مالیات بر درآمد املاک ویژه اشخاص حقیقی که درآمد املاک دارند مستند بر ماده ۵۷ و ۸۰
 - اظهارنامه مالیاتی انحلال شرکت طبق ماده ۱۱۴ و ۱۱۶ قانون مالیات های مستقیم
- انتخاب دقیق نوع اظهارنامه بستگی به طبقه بندی فعالیت اقتصادی و ساختار حقوقی شخص یا شرکت دارد. استفاده از نرم افزار حسابداری شرکتی نه تنها در مدیریت مالی روزانه بلکه در تهیه و ارسال این اظهارنامه ها نیز به عنوان یک ابزار کارآمد عمل و به افراد و شرکت ها کمک می کند تا از دقت اطلاعات ارائه شده اطمینان حاصل کنند.

راهنمایی های مالیاتی

۱. در صفحه اول اظهارنامه های جدید دو رقم مانده بدهکار گردش دفتر روزنامه در تاریخ تنظیم اظهارنامه و پایان دوره مالی ذکر شده که باید به استناد دفاتر قانونی شرکت ها و اسناد کامپیوتری تحویل شده در پایان هر دوره مالی و زمان تنظیم اظهارنامه ها تکمیل شود.
۲. به استناد ماده ۱۴۱ قانون مالیات های مستقیم ”صد درصد درآمد حاصل از صادرات محصولات تمام شده کالاهای صنعتی و ۵۰ درصد درآمد حاصل از صادرات سایر اقلام و کالاهای و اجناس از هر گونه پرداخت مالیات معاف می

- باشند. در چنین حالتی چنانچه شرکتی درآمد حاصل از صادرات کالا داشته باشد تحت رقم درآمد حاصل از صادرات از کل درآمد مشمول مالیات کسر سپس مالیات مربوطه از بقیه درآمد محاسبه و کسر می‌شود.
۳. سود سپرده‌های بانکی شرکت‌های خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی از پرداخت هرگونه مالیات معاف می‌باشد
۴. سود و کارمزد پرداختی به تسهیلات دریافتی از غیرمجموعه بانکی کشور جزء هزینه‌های قابل قبول نخواهد بود.
۵. پرداخت هرگونه مزایای غیرنقدی، ایاب و ذهاب و تغذیه به کارگران شامل مالیات نمی‌شود.
۶. به استناد تبصره ۴ (ماده) ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم ۲۰ درصد درآمد مشمول مالیات ابرازی حاصل از فعالیت‌های تولیدی، معدنی، طراحی مهندسی و طراحی مونتاژ از پرداخت هرگونه مالیات معاف می‌باشند.
۷. به استناد ماده ۱۳۸ قانون مالیات‌های مستقیم ”پنجاه درصد از سود ابرازی حاصل از فعالیت‌های صنعتی و معدنی که شرکت‌ها برای بازسازی و توسعه و یا تکمیل واحدهای صنعتی و معدنی موجود یا ایجاد واحدهای صنعتی و معدنی جدید ذخیره نمایند از پرداخت هرگونه مالیات معاف می‌باشد“ به شرط اینکه:
- اولاً - معافیت یا مجوز طرح توسعه یا تکمیل یا واحد جدید قبل از پایان دوره مالی از وزارت صنایع اخذ شده باشد.
- ثانیاً - مجمع عمومی عادی سالیانه شرکت این اندوخته را تصویب نماید.
۸. شرکت‌های پذیرفته‌شده در سازمان بورس اوراق بهادار از پرداخت ده درصد مالیات بر درآمد شرکت معاف می‌باشند.
۹. ۱۵ درصد سود سهام پرداختی یا تخصیص که طبق مصوبات مجمع عمومی شرکت باشد به آن دسته از سهامداران شرکت‌های موضوع بند ۸ فوق که جمع سهام هریک از آنها از ۵ درصد سرمایه شرکت بیشتر نبوده و تعداد کل سهامداران شرکت نیز از یک صد نفر کمتر نباشد، از مالیات معاف خواهد بود.
۱۰. در محاسبه مالیات بر درآمد شرکت‌ها نکات ذیل را رعایت کنند:
- ۱/۱۰. اول درآمد مشمول مالیات را محاسبه نمایند.
- ۲/۱۰. کلیه معافیت‌های قانونی را در درجه اول اعمال و کسر نمایند.
- ۳/۱۰. مانده بعد از معافیت‌های قانونی را با توجه به تعداد سهامداران و نرخ ماده ۱۳۱ مشمول مالیات نمایند.
۱۱. دقت نمایند که جمع ستون گردش بدهکار و بستانکار تراز آزمایشی چهارستونی باید معادل رشد بدهکار و یا بستانکار دفتر روزنامه در تاریخ تهیه تراز آزمایشی باشد.
۱۲. جمع گردش بدهکار یا بستانکار دفتر روزنامه باید با جمع بدهکار یا بستانکار تراز آزمایشی قبل از اصلاحات مساوی باشد.

۱۳. چنانچه شرکتی طی دوره مالی مبادرت به فروش اراضی یا املاک نموده باشد و مالیات نقل و انتقال آن را طبق ماده ۵۹ قانون مالیات‌های مستقیم پرداخت نموده باشد به درآمد حاصل از فروش این اراضی و املاک هیچ‌گونه مالیات دیگری تعلق نمی‌گیرد.

در این حالت شرکت باید کلیه درآمدهای خود را در اظهارنامه مالیاتی منعکس نماید اما از بابت درآمد حاصل از فروش املاک و اراضی هیچ‌گونه مالیاتی (حتی ده درصد مالیات شرکت به نسبت این درآمد) کسر ننماید. البته چنانچه شرکت اقدام به ساخت و ساز بیش از دو واحد مسکونی یا اداری یا تجاری نموده باشد بساز و بفروش تلقی و درآمد این عملیات به جمع درآمدهای مشمول مالیات شرکت اضافه خواهد شد.

۱۴. ذخیره بازخرید سنوات خدمت کارکنان در صورتی جزء هزینه‌های قابل قبول تلقی خواهد شد که این مبلغ ظرف مدت یک ماه از تاریخ تخصیص در یک حساب جداگانه بانکی واریز و نگهداری شود.

۱۵. تا میزان یک‌سوم درآمد مشمول مالیات شرکت می‌تواند بابت استهلاک زیان انباشته مورد تأیید حوزه مالیاتی منظور و مستهلک شود.

۱۶. اظهارنامه‌های مالیاتی را در آخرین مهلت قانونی تسلیم حوزه مالیاتی نموده و رسید اخذ نمائید و چنانچه حوزه ۸ مالیاتی به هر دلیل از تحویل اظهارنامه خودداری نماید، اظهارنامه مالیاتی را به‌وسیله پست سفارشی به آدرس وزارت امور اقتصادی و دارایی - حوزه مالیاتی مربوطه پست و رسید مربوط را در پرونده مالیاتی شرکت ضبط نمائید. در این حالت تاریخ تسلیم اظهارنامه به اداره پست، تاریخ تسلیم به حوزه مالیاتی تلقی می‌شود.

ضمائم اظهارنامه

از جمله مدارکی که ضمیمه اظهارنامه می‌شود مدارک زیر را می‌توان نام برد.

۱. نسخه اصلی یا رونوشت مصدق آن هرگاه تقاضا به‌وسیله وکیل به‌عمل آمده باشد

۲. ده عدد نمونه علامت

۳. بر روی هر نمونه مهر شعبه ثبت شرکت‌ها و علائم تجاری زده می‌شود

۴. در صورتی که علامت در خارج به ثبت رسیده باشد رونوشت آن که به تأیید اداره صادرکننده زبان اصلی رسیده باشد باید ضمیمه شود و ترجمه آن به فارسی نیز پیوست گردد

۵. در صورتی که علامت برای تشخیص امتیاز محصول جماعتی از زارعین (یا صنعتگران یا تجار یا محصول یک شهر) پسته رفسنجان (یا یک ناحیه از کشور باشد گواهی مقالات صلاحیت‌دار نیز باید ضمیمه گردد مقامات صلاحیت‌داری که اداره ثبت مکلف به قبول گواهی آنها می‌باشد عبارتند از:

-اتحادیه صنفی

-اطاق بازرگانی یا صنایع

-شهرداری

فرمانداری

۶. شخصی که تقاضای ثبت چند علامت را می‌نماید باید برای هر یک اظهارنامه جداگانه تنظیم نماید

۷. اظهارنامه معمولاً در سه نسخه نوشته می‌شود

تأمین دلیل و اظهارنامه

تأمین دلیل

ماده ۱۴۹

در مواردی که اشخاص ذی‌نفع احتمال دهند که در آینده استفاده از دلایل و مدارک دعوی آنان از قبیل تحقیق محلی و کسب اطلاع از مطلعین و استعلام نظر کارشناسان یا دفاتر تجاری یا استفاده از قرائن و امارات موجود در محل و یا دلایلی که نزد طرف دعوا یا دیگری است، متعذر یا متعسر خواهد شد، می‌توانند از دادگاه درخواست تأمین آنها را بنمایند.

مقصود از تأمین در این موارد فقط ملاحظه و صورت‌برداری از این‌گونه دلایل است.

ماده ۱۵۰

درخواست تأمین دلیل ممکن است در هنگام دادرسی و یا قبل از اقامه دعوا باشد.

ماده ۱۵۱

درخواست تأمین دلیل چه کتبی یا شفاهی باید حاوی نکات زیر باشد:

۱. مشخصات درخواست‌کننده و طرف او.

۲. موضوع دعوائی که برای اثبات آن درخواست تأمین دلیل می‌شود.

۳. اوضاع و احوالی که موجب درخواست تأمین دلیل شده است.

ماده ۱۵۲

دادگاه طرف مقابل را برای تأمین دلیل احضار می‌نماید ولی عدم حضور او مانع از تأمین دلیل نیست. در اموری که فوریت داشته باشد دادگاه بدون احضار طرف، اقدام به تأمین دلیل می‌نماید.

ماده ۱۵۳

دادگاه می‌تواند تأمین دلیل را به دادرس علی‌البدل یا مدیر دفتر دادگاه ارجاع دهد مگر در مواردی که فقط تأمین دلیل مبنای حکم دادگاه قرار گیرد در این صورت قاضی صادرکننده رأی باید شخصاً اقدام نماید یا گزارش تأمین دلیل موجب وثوق دادگاه باشد.

ماده ۱۵۴

در صورتی که تعیین طرف مقابل برای درخواست‌کننده تأمین دلیل ممکن نباشد، درخواست تأمین دلیل بدون تعیین طرف پذیرفته و به جریان گذاشته خواهد شد.

ماده ۱۵۵

تأمین دلیل برای حفظ آن است و تشخیص درجه ارزش آن در موارد استفاده، با دادگاه می‌باشد.

اظهارنامه

ماده ۱۵۶

هرکس می‌تواند قبل از تقدیم دادخواست، حق خود را به وسیله اظهارنامه از دیگری مطالبه نماید، مشروط بر اینکه موعد مطالبه رسیده باشد. به طور کلی هرکس حق دارد اظهاراتی را که راجع به معاملات و تعهدات خود با دیگری است و بخواهد به طور رسمی به وی برساند ضمن اظهارنامه به طرف ابلاغ نماید.

اظهارنامه توسط اداره ثبت اسناد و املاک کشور یا دفاتر دادگاه‌ها ابلاغ می‌شود.

تبصره:

ماده ۱۵۷

در صورتی که اظهارنامه مشعر به تسلیم چیزی یا وجه یا مال یا سندی از طرف اظهارکننده به مخاطب باشد باید آن چیز یا وجه یا مال یا سند هنگام تسلیم اظهارنامه به مرجع ابلاغ، تحت نظر و حفاظت آن مرجع قرار گیرد، مگر آنکه طرفین هنگام تعهد محل و ترتیب دیگری را تعیین کرده باشند.

جمع بندی و نتیجه گیری

با توجه به نکاتی که گفتیم احتمالاً به طور دقیق متوجه شده‌اید که اظهار نامه مالیاتی چیست و چرا باید برای آماده سازی آن دغدغه داشته باشید. اظهارنامه مالیاتی، کارنامه‌ای مالی از یک سال کاری یک شرکت یا شخص است که جهت محاسبه مالیات بر درآمد هزینه‌ها، معافیت‌ها و کسورات مالیاتی به سازمان امور مالیاتی ارائه می‌شود. این اسناد که به صورت الکترونیکی از طریق وبسایت‌هایی مانند www.intamedia.ir و tax.gov.ir قابل تکمیل و ارسال هستند، درآمد فرد یا نهاد را نسبت به میزان مالیات قابل پرداخت محاسبه می‌کنند. به این ترتیب، مالیات بر درآمد به صورت دقیق و عادلانه تعیین می‌شود. اظهارنامه مالیاتی یک فرایند قانونی است که برای مشخص شدن مالیات خودتان یا شرکتتان باید انجام دهید. بهتر است این کار را بدون هیچ گونه خطا و طبق قانون پیش ببرید تا درگیر جرایم گوناگون نشوید. با کمک مشاوران مالیاتی می‌توانید این کار را خیلی راحت و سریع انجام دهید و شاید حتی از تخفیف‌های مالیاتی هم بهره‌مند گردید.

تکمیل و ارسال به موقع اظهارنامه مالیاتی، اهمیت ویژه‌ای دارد چراکه در صورت ارائه ندادن آن به سازمان، ممیزین مالیاتی میزان مالیات را تعیین کرده و افراد ملزم به پرداخت آن خواهند بود.

منابع و مآخذ

اسکندری، مهدی و اکبریان، رضا. (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش اظهارنامه مالیاتی الکترونیکی در ایران (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی استان قزوین)، پژوهشنامه مالیات، ۱۹(۱۱)، ص ۲۲۱-۲۴۴.

- اعتمادی، حسین و فخاری، حسین. (۱۳۸۳)، تبیین نیازها و اولویت های تحقیقاتی حسابداری ارائه الگویی جهت همسویی تحقیقات. آموزش و عمل، بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۱۱(۱)، صص ۳-۲۷.
- خواجوی، شکرالله و اعتمادی جوربابی، مصطفی. (۱۳۸۹)، بررسی عوامل موثر بر پیاده سازی موفق سیستم های اطلاعاتی حسابداری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، ۴، صص ۱ تا ۲۲.
- خواجوی، شکراله و منصوری، شعله. (۱۳۹۰)، ترکیب بهینه تدریس و پژوهش: تحول لازم در آموزش حسابداری، دانش حسابرسی، ۵(۴۳)، ۶۷-۸۴.
- صدقی، عباس؛ سیدجوادین، سیدرضا؛ مطلبی، داود؛ حسینی، سیدجابر و یزدانی، حمیدرضا. (۱۳۸۸)، بررسی مقایسه ای مدل های شاخص رضایت مشتری و ارائه مدلی برای سنجش رضایت مؤدیان مالیاتی سازمان امور مالیاتی کشور، نشریه مدیریت بازرگانی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۰۱-۱۱۸.
- عرب مازار یزدی، محمد و خسروی، یاور. (۱۳۸۶)، ارزیابی خطر ناشی از تهدیدهای کنترل داخلی در سیستم های اطلاعاتی حسابداری مبتنی بر رایانه، مجله سیستم های اطلاعاتی و فن آوری، سال بیست و یکم، شماره ۱۷۶، صص ۷۲-۷۸.